

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ เอวมิเม วาหา สীগุชชวคเค สามณญผลสุตเต อิมินา กเมน วิตถารโต อาคตา ฯ
 มชฺฌิมปณฺณาสกสฺส ปฐฺมวคเค อปณฺณาสฺสฺส ปน นตฺถิกทิมฺฺลฺลิตฺติ อกรียทิมฺฺลฺลิตฺติ อเหตุกทิมฺฺลฺลิตฺติ อิมินา
 กเมนาคตา ฯ ตสฺมา ตพฺพณฺณนายํ ตํกมานุรูปเณ อตถํ สํวณฺณนฺเตหิ อิมาสฺ ปน ตีสฺ ทิมฺฺลฺลิตฺตํ
 นตฺถิกทิมฺฺลฺลิตฺติ วิปากํ ปฏฺวิพาทติ อกรียทิมฺฺลฺลิตฺติ กมฺมํ ปฏฺวิพาทติ อเหตุกทิมฺฺลฺลิตฺติ อุกฺกมฺปิ
 ปฏฺวิพาทตีตฺถาหิ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ ปุโรเณ กโรโต น กรียติ ปาปนติ วทฺนโต กมฺมํ ปฏฺวิพาทติ ฯ อชิตฺ ภายสฺส
 เภทา อุกฺกชฺชชฺนตีติ วทฺนโต วิปากํ ปฏฺวิพาทติ ฯ มกฺขลฺ อเหตุติ วทฺนโต อุกฺกมฺปิ ปฏฺวิพาทติ ฯ
 ตตฺถ กมฺมํ ปฏฺวิพาทนฺเตนาปิ วิปากํ ปฏฺวิพาทิตฺโต โหติ วิปากํ ปฏฺวิพาทนฺเตนาปิ กมฺมํ ปฏฺวิพาทิตฺ
 โหติ ฯ อิติ สพฺเพเปเต อตฺถโต อุกฺกมฺปิปฏฺวิพาทกา อเหตุกวาหา เจว อกรียวาหา จ นตฺถิกวาหา
 จ โหนตีติ สามณญผลสุตฺตวณฺณนา ฯ

กมฺมํ ปฏฺวิพาทติ อกรียวาทิกาวโต ฯ วิปากํ ปฏฺวิพาทติ สพฺเพเน สพฺพํ आयตี อฺบุปฺตติยา
 ปฏฺวิกฺขิปนโต ฯ อุกฺกมฺปิ ปฏฺวิพาทติ สพฺพโส เหตุปฏฺวิพาทเนเนว ผลสฺสาปิ ปฏฺวิกฺขิตฺตตฺตตา ฯ
 อุกฺกนฺติ วา กมฺมํ วิปากญจาติ อุกฺกํ ฯ โส หิ อเหตุ อฺบุปฺจจยา สตฺตา สงฺกิลิสฺสนฺติ
 วิสฺซชฺฌนฺติ จาติ วทฺนโต กมฺมสฺส วิย วิปากสฺสาปิ สงฺกิลิสฺสทฺธินํ ปจฺจยตฺตภาววจนโต
 ตทฺภยํ ปฏฺวิพาทติ นาม ฯ วิปากํ ปฏฺวิพาทิตฺโต โหติ อสตี กมฺมสฺสมี วิปากาวโต ฯ กมฺมํ
 ปฏฺวิพาทิตฺโต โหติ อสตี วิปากํ กมฺมสฺส นิสฺสทฺถกาวาปตฺตโต ฯ อตฺถโตติ สฺสรุเปเน ฯ
 อุกฺกมฺปิปฏฺวิพาทกาติ วิสฺสุ ติธา ทิมฺฺลฺลิตฺตีปภาเวเน ปาลิยํ อาคตาติ ปจฺเจกํ ติวทิมฺฺลฺลิตฺติยา เอว
 อุกฺกมฺปิปฏฺวิพาทกาติ ฯ อุกฺกมฺปิปฏฺวิพาทกาติ หิ เหตุวจนํ ฯ อเหตุกวาหา เจวตฺถาหิ
 ปฏฺวิญญาวจนํ ฯ โย หิ วิปากปฏฺวิพาทเนเน นตฺถิกทิมฺฺลฺลิตฺติโก อุกฺกเจวาทิ โส อตฺถโต
 กมฺมปฏฺวิพาทเนเน อกรียทิมฺฺลฺลิตฺติโก อุกฺกมฺปิปฏฺวิพาทเนเน อเหตุกทิมฺฺลฺลิตฺติโก จ โหติ ฯ เสสทฺวเยปิ
 เอเสว นโยติ ตมฺภิกฺกา ฯ

นิกฺเขปภณฺนทฺฐีกายมฺปิ วาทตฺตยํ ทสฺเสตฺวา ปฺน เอเตสฺ ปฺริมวาเท พนฺธมฺกฺขานํ เหตุ
 ปฏฺวิเสเชติ ทฺฐิตฺโย กมฺมํ ตติโย วิปากนฺติ อยเมเตสฺ วิเสสตี วุตฺตํ ฯ

อเหตุกวาหาทินํ วิเสสํ ทสฺเสตฺวํ ปฺริมวาเทตฺถาหิ วุตฺตํ ฯ อนฺนียานิกนฺนียานิกภณฺนปน
 สสฺมการกมฺมํ พนฺธมฺกฺขเหตุติ พนฺธมฺกฺขานํ เหตุํ ปฏฺวิเสเชนโตปิ กมฺมํ ปฏฺวิเสเชติ ฯ

สุมงคลวิลาสนิยมนปน วิปากสุส กมมสุส วิย สงกิลลวิสุทฐิณํ เหตุภาวโต วิปาโกปี
พนุชโฆฆเหตุติ อเหตุติ วทนโต อุภยมปิ ปฏิพาหตีติ วุตตนุติ ตทนุฎีกา ฯ

เย ปน เตสํ ลหุธี คเหตุวา รตติภูฐานทิวาภูฐานเน นิสินฺหา สชฺชฌายนุติ วิมฺสํนุติ เตสํ
กโรโต น กรียติ ปาปํ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย มโต อุจฺฉิซฺชตีติ ตสฺมี อารมฺมณเ มิจฺฉาสติ
สนฺตฺติภูจฺฉติ จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ ชฺวณานิ ชฺวนุติ ฯ ปฺรฺมชฺวเน สเตกิจฺฉา โทหนฺติ ตถา ทฺติยาทีสุ ฯ
สฺตตฺตเม พุทฺธานมฺปิ อเตกิจฺฉา อริภูทฺถกณฺฏกสทิสสา ฯ ตตฺถ โกจิ เอกํ หสฺสํ โอฺกกมตี โกจิ
เทว โกจิ ตีณิ ฯ เอกสฺมี โอฺกกนฺเตปิ ทวีสุ ตีสุ โอฺกกนฺเตสุปิ นียตมิจฺฉาทิภูจฺฉิโกว โหติ ปตฺโต
สคคฺคคฺคาวรณญฺเจว โฆฆชฺมคคฺคาวรณญฺจ อภพฺโพ ตสฺส อตฺตภาวสฺส อนนฺตรํ สคคฺคปิ คนฺตุํ
ปเคว โฆฆํ ฯ วภูทฺธาณฺ นามสฺ สตฺโต ปฺรฺวิโคปโก ฯ เยภฺยุเยน เอรูปฺสส ภาวโต วภูจฺฉานํ
นตฺถีติ สามญฺญผลสฺสฺตฺตวณฺณนา จตฺกกงฺคตฺตรสฺส ตติยวคฺเค ทสมฺสฺสฺตฺตวณฺณนาจ ฯ

เย ปน เตสํ ลหุธี คเหตุวา ฯเปฯ ปฺรฺวิโคปโก ฯ กิมฺปนฺส เอกสฺมีเยว อตฺตภาเว
นียโต โหติ อุทฺทาหุ อญฺญสฺสมิมฺปีติ ฯ เอกสฺมีเยว นียโต อาเสวนวเสน ปน ภาวนฺตเรปิ ตํ ตํ
ทิภูจฺฉิ โรเจติเยว เอรูปฺสส ทิ เยภฺยุเยน ภาวโต วภูจฺฉานํ นาม นตฺถีติ อปณฺณกสฺสฺตฺตวณฺณนา ฯ

[๒๒๘] เอวมิเม วาหา สীগฺขนฺธวคฺเค สามญฺญผลสุตฺเต อิมินา กเมน วิตุถารโต
อากาศา ฯ มชฺฌิมปณฺณาสกฺส ปฐฺมวคฺเค อปณฺณกสุตฺเต ปน นตฺถิกทิกฺขุ อกิริยทิกฺขุ
อเหตุกทิกฺขุ อิมินา กเมนาคตา ฯ ตสฺมา ตพฺพพณฺณนายํ ตํกมานุรูปเณ อตถํ สํวณฺณนฺเตหิ
อิมาสฺ ปน ตีสฺ ทิกฺขุ นตฺถิกทิกฺขุ วิปากํ ปฏิพาหติ อกิริยทิกฺขุ กมฺมํ ปฏิพาหติ อเหตุกทิกฺขุ
อุภยมปิ ปฏิพาหตีตฺถิอาทิ วุตฺตํ ฯ

[๒๒๙] ตตฺถ ปุโรถ กโรโต น กรียติ ปาปนฺติ วทฺโต กมฺมํ ปฏิพาหติ ฯ อชิต
กายสฺส เกทา อุจฺฉิษฺนตีติ วทฺโต

[๒๒๘] วาหะเหล่านี้ มาแล้วในสามัญผลสูตร ในสี่ชั้นวรรค โดยพิสดารตามลำดับ
นี้ ฯ ส่วนในอปณณกสูตร ในปฐมวรรคมีชฌิมปณาสก มาตามลำดับนี้ คือ นตถิกทิกขุ
อกิริยทิกขุ อเหตุกทิกขุ ฯ เพราะฉะนั้น พระอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย เมื่อจะสังวรธนาความ
โดยสมควรแก่ลำดับแห่งวาหะนั้น จึงกล่าวไว้ในอรรถกถาอปณณกสูตรนั้นว่า "ก็ในทิกขุ ๓
อย่างเหล่านี้ นตถิกทิกขุห้ามวิปาก, อกิริยทิกขุห้ามกรรม, อเหตุกทิกขุห้ามทั้ง ๒ ดังนี้
เป็นต้น" ฯ

[๒๒๙] อรรถกถาสามัญผลสูตรว่า "ในเจ้าลัทธิ ๓ คนนั้น เจ้าลัทธิปุณะกล่าวอยู่ว่า
'เมื่อบุคคลทำอยู่ บาปไม่ชื่อว่าอันบุคคลทำ' ดังนี้ ชื่อว่า ย่อมห้ามกรรม ฯ เจ้าลัทธิอชิตะกล่าว
อยู่ว่า 'สัตว์ทั้งหลาย เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมขาดสูญ' ดังนี้ ชื่อว่าห้ามวิปาก ฯ

วิปากํ ปฏิพาหติ ๑ มกขลิ อเหตุติ วทนต์ อุกยมปิ ปฏิพาหติ ๑ ตตถ กมมํ ปฏิพาหเตนาปิ
 วิปากํ ปฏิพาหิต โหติ วิปากํ ปฏิพาหเตนาปิ กมมํ ปฏิพาหิต โหติ ๑ อิติ สพเพเต
 อตถโต อุกยปปฏิพาหกา อเหตุกาวาหา เจว อกิริยวาหา จ นตถิกาวาหา จ โหนตติ สามญญ-
 ผลสูตตวณณนา ๑

[๒๓๐] กมมํ ปฏิพาหติ อกิริยวาทิวาโต ๑ วิปากํ ปฏิพาหติ สพเพเน สพพํ आयตี
 อูปตติยา ปฏิกชิปนโต ๑ อุกยมปิ ปฏิพาหติ สพโส เหตุปฏิพาหเนเนว ผลสุาปิ
 ปฏิกขิตตตตตา ๑ อุกยนติ วา กมมํ วิปากญจาติ อุกยํ ๑ โส หิ อเหตุ อปจจยา สตตตา
 สงกิลิสสนติ วิสุชเมนติ จาติ วทนต์ กมมสส วिय วิปากสุาปิ สงกิลิสวิสุชึนํ
 ปจจยตตวาวจนโต ตทุกยํ ปฏิพาหติ นาม ๑

เจ้าลัทธิมักขลิกกล่าวอยู่ว่า 'สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย เสร้าหมองเอง ผ่องใสเอง' ดังนี้
 ชื่อว่า ห้ามทั้ง ๒ อย่าง ๑ ในกรรมและวิบากทั้ง ๒ นั้น เจ้าลัทธิปุรณะ แม้ห้ามแต่กรรมก็เป็น
 อันชื่อว่า ห้ามถึงวิบาก เจ้าลัทธิอชิตะแม้ห้ามแต่วิบาก ก็เป็นอันชื่อว่า ห้ามถึงกรรม ๑
 โดยความ เจ้าลัทธิเหล่านั้นแม้ทุกคน เหตุห้ามกรรมและวิบากทั้ง ๒ จึงชื่อว่า อเหตุกาวาหะ
 อกิริยวาหะ และนตถิกาวาหะ ด้วยประการฉะนี้" ๑

[๒๓๐] ฎีกาสามัญญผลสูตตรันั้นว่า "เจ้าลัทธิปุรณะชื่อว่า ห้ามกรรม เพราะเป็นผู้มีวาหะ
 ว่า 'ไม่เป็นอันทำ ๑' เจ้าลัทธิอชิตะชื่อว่าห้ามวิบาก เพราะปฏิเสธการเกิดขึ้นต่อไปหมดทุก
 ประการ ๑ เจ้าลัทธิมักขลิกชื่อว่า ห้ามกรรมและวิบากแม่ทั้ง ๒ เพราะแม่ผลอันเจ้าลัทธิผู้ห้าม
 เหตุโดยประการทั้งปวงนั่นเอง ห้ามเสียแล้ว ๑ อีกอย่างหนึ่ง บทว่า อุกยํ แปลว่า ทั้ง ๒ คือ
 ซึ่งกรรมและวิบาก ๑ จริงอยู่ เจ้าลัทธิมักขลิกนั้นกล่าวอยู่ว่า 'สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย
 เสร้าหมองเอง และผ่องใสเอง' ดังนี้ ชื่อว่า ห้ามกรรมและวิบากทั้ง ๒ อย่างนั้น เพราะกล่าว
 ความไม่มีแม่แห่งวิบากเป็นปัจจัย ของสังกิลิสและวิสุทธิทั้งหลายตุจกรรม ๑

วิปาก ปฏิภาหิต โหติ อสติ กมมสมึ วิปากภาวโต ๑ กมม ปฏิภาหิต โหติ อสติ วิปาก
กมมสส นีรตถกภาวปตติโต ๑ อตถโตติ สรุเปน ๑ อุกยปฏิภาหกาติ วิสุ ติธา ทิฏฐิติปก-
ภาเวน ปาลिय อาคตาทิ ปจเจกัม ติวริททิฏฐิตยา เอว อุกยปฏิภาหกตตทา ๑ อุกยปฏิภาหกาติ
หิ เหตุจวนัน ๑ อเหตุกวาทา เจวตืออาทิ ปฏิญญาวจัน ๑ โย หิ วิปากปฏิภาหเนน นตถิก-
ทิฏฐิกโก อุกเจทวาที โส อตถโต กมมปฏิภาหเนน อกรियทิฏฐิกโก อุกยปฏิภาหเนน
อเหตุกทิฏฐิกโก จ โหติ ๑ เสสทวเยปิ เอสเว นโยติ ตมฺภิกกา ๑

วิปาก ย่อมชื่อว่าอันเจ้าลัทธิปุรณะนั้นห้ามแล้ว เพราะเมื่อกรรมไม่มี วิปากก็ไม่มี ๑ กรรมย่อม
ชื่อว่าอันเจ้าลัทธิอชิตะนั้นห้ามแล้ว เพราะเมื่อวิปากไม่มี กรรมก็ถึงความเป็นกรรมหาประโยชน์
มิได้ ๑ บทว่า อตถโต คือ โดยสรุป ๑ บทว่า อุกยปฏิภาหกา ความว่า เพราะวาทะทั้งหลายมา
ในบาลี โดยความเป็นวาทะแสดงทิฏฐิ ๓ อย่างต่าง ๆ กัน เหตุนั้น ทิฏฐิ ๓ อย่างนั้นแล แต่ละ
อย่าง ๆ ชื่อว่าห้ามกรรมและวิปากทั้ง ๒ ๑ ก็คำว่า อุกยปฏิภาหกา นี้ เป็นคำแสดงเหตุ ๑
คำว่า อเหตุกวาทา เจว เป็นต้น เป็นคำแสดงปฏิญญา ๑ จริงอยู่ เจ้าลัทธิใด เป็นนตถิกทิฏฐิก
มีวาทะว่าขาดศูนฺย เพราะห้ามเสียซึ่งวิปาก, เจ้าลัทธินั้น โดยความ ก็คือเป็นอกกรियทิฏฐิก
เพราะห้ามเสียซึ่งกรรม, และเป็นอเหตุกทิฏฐิก เพราะห้ามเสียซึ่งกรรมและวิปากทั้ง ๒ อย่าง ๑
นัยแม่ในเจ้าลัทธิ ๒ คนที่เหลือก็อย่างนี้เหมือนกัน" ๑

[๒๓๑] นิรุกเขปกถฎฎีกายมปี วาทตตยํ ทสเสตฺวา ปฺนฺ เอเตสฺ ปฺริมวาทโ
พฺนฺธโมกฺขานํ เหตุํ ปฺฏิเสเชติ ทฺติโย กมฺมํ ตฺติโย วิปាកนฺติ อยเมเตสํ วิเสสฺติ วุตฺตํ ฯ

อเหตุกฺวาทาทินํ วิเสสํ ทสเสตฺวํ ปฺริมวาทโติอาทิ วุตฺตํ ฯ อนนฺยยานิกนินฺยยานิกภทฺมปฺน
สสมฺภารกมฺมํ พฺนฺธโมกฺขเหตุติ พฺนฺธโมกฺขานํ เหตุํ ปฺฏิเสเชนฺโตปิ กมฺมํ ปฺฏิเสเชติ ฯ สุมฺจล-
วิลาลินฺยมฺปนฺ วิปាកสฺส กมฺมสฺส วิย สงฺกิลลวิสุทฺธินํ เหตุภาวโติ วิปាកปี พฺนฺธโมกฺขเหตุติ
อเหตุติ วทฺโติ อุกายมปี ปฺฏิพาทตีติ วุตฺตนฺติ ตพฺนฺฎีกา ฯ

[๒๓๑] แม้นฎีกานิกเขปกัณฑ์ ท่านครั้งแสดงวาทะ ๓ อย่างไว้แล้ว จึงกล่าวอีกว่า
"วาทะ ๓ อย่างนั้น แปรกกันดังนี้คือ ในวาทะ ๓ ประการนั้น วาทะที่ ๑ ปฏิเสธเหตุแห่ง
สังกิลลเป็นเครื่องผูกและวิสุทธิเป็นเครื่องพัน, วาทะที่ ๒ ปฏิเสธกรรม, วาทะที่ ๓ ปฏิเสธ
วิปาก" ฯ

อนฎีกานิกเขปกัณฑ์นั้นว่า "พระฎีกาจารย์กล่าวคำเป็นต้นว่า ปฺริมวาทโ ดังนี้ เพื่อ
แสดงความแปลกกันแห่งวาทะ ๑ มีอเหตุกฺวาทะเป็นต้น ฯ ก็กรรมที่พร้อมด้วยสัมภาระ
ต่างโดยเป็นกรรมไม่นำสัตว์ออกจากทุกข์ และกรรมนำสัตว์ออกจากทุกข์ ชื่อว่า เป็นเหตุแห่ง
สังกิลลและวิสุทธิ เหตุนั้น วาทะที่ ๑ แม้เมื่อปฏิเสธเหตุแห่งสังกิลลและวิสุทธิ ก็ชื่อว่า ปฏิเสธ
กรรม ฯ ส่วนในอรรถกถาสุมฺจลวิลาลินิ ท่านกล่าวว่า 'แม้วีปาก ก็ชื่อว่าเป็นเหตุแห่งสังกิลล
และวิสุทธิ เพราะวีปากเป็นเหตุแห่งสังกิลลและวิสุทธิ ดุจกรรม เหตุนั้น เจ้าลัทธิมักขลิ
เมื่อกล่าววาทว่า 'สัตว์ทั้งหลายไม่มีเหตุ' เป็นต้น ชื่อว่า ห้ามแม้กรรมและวิปากทั้ง ๒" ฯ

[๒๓๒] เย ปน เตลํ ลหฺวี คเหตุวา รตฺติภูฏานทิวาภูฏาเน นิสินฺหา สขฺฌายนฺติ
วิมฺสนฺติ เตลํ กโรโต น กรียติ ปาปํ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย มโต อุกฺขิตฺตํ ๓ สมิ
อารมฺมณ มิจฺจาสติ สนฺติภูฏติ จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ ชวนานิ ชวนติ ฯ ปจฺจมชวเน สเทกฺจฺฉา
โหนติ ตถา ทุตฺติยาทีสุ ฯ สตฺตเม พุทฺธานมฺปิ อเทกฺจฺฉา อริฏฺฐกณฺณกสทิสสา ฯ ตตฺถ โกจิ
เอกํ ทสฺสนํ โอกมฺมติ โกจิ เทว โกจิ ตีณิ ฯ เอกสฺมี โอกมฺมเตปิ ทวีสุ ตีสุ โอกมฺมเตสุปี
นียตมิจฺจาทิฏฺฐิกาว โหติ ปตฺโต สคฺคมคฺคา-

[๒๓๒] อรรถกถาสัมมัญผลสูตร และอรรถกถาสมสูตรในตติยวรรคตูกกนิบาต
อังคตตรนิกายว่า "ก็ชนเหล่าใด ถीलัทธิของเจ้าลัทธิ ๓ คนนั้น นั่งสำราญ พิจารณาอยู่
ในสถานที่อยู่กลางคืนและสถานที่พักกลางวัน, เมื่อชนเหล่านั้น สำราญพิจารณาแล้ลัทธินั้นอยู่ว่า
'เมื่อบุคคลทำอยู่ บาปย่อมไม่ชื่อว่าอันบุคคลทำ, เหตุไม่มี ปัจจัยไม่มี สัตว์ตายแล้วย่อมขาด
คุณ' ดังนี้ มิจฺจาสติ ย่อมตั้งมั่นในอารมณ์นั้น, จิตย่อมมีอารมณ์เป็นอันเดียว, ชวนจิต
ทั้งหลายย่อมเล่นไป ฯ ในชวนจิตที่ ๑ ชนเหล่านั้น ยังเป็นผู้แก้ไขได้, ในชวนจิตที่ ๒ เป็นต้น
ก็อย่างนั้น ฯ ในชวนจิตที่ ๓ ชนเหล่านั้น แม้พระพุทฺธเจ้าทั้งหลายก็แก้ไขไม่ได้ ย่อมเป็น
เช่นเดียวกับอริฏฺฐกิกษุและกัณฺณกสามเณร ฯ บรรดาทัสสนะ ๓ อย่างนั้นคนบางคนหยั่งลง
สู่ทัสสนะเดียว, บางคน ๒ ทัสสนะ, บางคน ๓ ทัสสนะ ฯ เมื่อหยั่งลงสู่ทัสสนะเดี๋ยวก้ตาม
หยั่งลงสู่ ๒-๓ ทัสสนะก็ตาม เขาย่อมเป็นนียตมิจฺจาทิฏฺฐิก์ที่เดียว ฯ เขาถึงการห้ามทางสวรรค์

วรรณเจว โมกษมคคารณญจ อภัพโพ ตสฺส อตตภาวสฺส อนนฺตรํ สคฺคมฺปิ คนฺตุํ ปเคว
โมกฺโข ฯ วรรณชาณฺ นามสฺ สโตเต ปฐฺวีโคปโก ฯ เยภฺยเยน เอรุปฺสฺส ภาโต ภูฏฺฐานํ นตฺถิติ
สามญญผลสฺสฺสฺสฺสฺส จตฺตูกงฺคตฺตรสฺสฺส ตติยวคฺเค ทสมสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ภาวํ ภา

[๒๓๓] เย ปน เตสํ ลหฺธิ คเหตุวา ฯเปฯ ปฐฺวีโคปโก ฯ กิมฺปนฺส เอกสฺมีเยว
อตตภาเว นียโต โหติ อุทาทุ อญฺญสมิมฺปีติ ฯ เอกสฺมีเยว นียโต อาเสวนวเสน ปน
ภวนฺตเรปี ตํ ตํ ทิฏฺฐิ โรเจติเยว เอรุปฺสฺสฺส หิ เยภฺยเยน ภาโต ภูฏฺฐานํ นาม นตฺถิติ
อปนฺณกสฺสฺสฺสฺสฺส ภา

และการห้ามทางพระนิพพาน ไม่ควรเพื่อจะไปแม่สู่สวรรค์ ในลำดับแห่งอัตภาพนั้น จะต้อง
กล่าวไปยถึงพระนิพพานเล่า, สัตว์ผู้นี้ เป็นผู้เฝ้าแผ่นดิน ชื่อว่าเป็นตอในวัฏฏะ ฯ โดยมาก
การออกจากภพของสัตว์เห็นปานนี้ไม่มี" ฯ

[๒๓๓] อรรถกถาปกรณ์สูตรว่า "ก็ชนเหล่าใด ถीलัทธิของเจ้าลัทธิ ๓ คนนั้น ฯลฯ
สัตว์ผู้นี้ เป็นผู้เฝ้าแผ่นดิน ชื่อว่าเป็นตอในวัฏฏะ ฯ ถามว่า 'ก็สัตว์ผู้นี้ ย่อมดิ่งลงในอัตภาพ
เดียวเท่านั้น หรือแม้ในอัตภาพอื่นด้วย ?' ฯ ตอบว่า 'ย่อมดิ่งลงในอัตภาพเดียวเท่านั้น
แต่ด้วยสามารถอาเสวนะ (คือการเสพจนคุ่น) แม้อันอื่น เขาย่อมชอบในทิวฏฐินั้น ฯ
ได้เหมือนกัน, เพราะโดยมาก ชื่อว่าการออกจากภพของสัตว์เห็นปานนี้ ไม่มี" ฯ